

Một Chút Duyên Văn Nghệ Với Nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm

- Như Hoa Lê Quang Sinh

Bài nói chuyện của Như Hoa Lê Quang Sinh trong buổi ra mắt thi tập Yêu Dấu Tan Theo của Sương Mai và CD nhạc Dân Tình của Vũ Đức Nghiêm, chiều Chủ Nhật 5-10-2003 tại nhà hàng T DO, Sacramento, California, USA

Thật là một hân hạnh cho tôi được Ban Tổ Chức cho phép thừa chuyện cùng quý vị về một nghệ sĩ tài hoa của chúng ta, đó là nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm đến từ Thung Lũng Hoa Vàng.

Một người không có một chút kiến thức nào về âm nhạc như tôi lại dám nhận lời để nói về thân thế một nhạc sĩ và giới thiệu CD nhạc của ông, chắc quý vị sẽ cho tôi là một người hết sức liều lĩnh. Tâm trạng của tôi chắc cũng giống như tâm trạng một cô gái biết mình không đẹp bằng người, nhưng cũng xung phong ghi danh thi hoa hậu năm nọ tại thành phố Sacramento. Nhìn dáng dấp, dung nhan cô ta, vị giám khảo ngồi cạnh tôi ghé tai nói nhỏ: "Có lẽ nên đề nghị treo thêm một giải nữa". Tôi hỏi: "Giải gì?". Ông ta nói: "giải can đảm". Cô ấy thật xứng đáng lãnh "giải can đảm". Còn tôi thì xin mạn phép lãnh giải "liều mạng" thôi.

Thưa quý vị,

Có lẽ tôi có cái duyên tri ngộ với nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm. Những tháng đầu đi tù cải tạo tôi gặp ông ở Trại Long Giao, sống chung cùng một lán. Chúng tôi quen nhau qua sinh hoạt hàng ngày, lúc này chúng tôi tuổi tác khoảng 45, mái tóc còn xanh. Ở đây chúng tôi gặp Lê Huy Linh Vũ, Thục Vũ, Dương Tử, Nguyễn Ngọc Hạnh, Hà Thượng Nhân thỉnh thoảng họ nói chuyện văn chương, thơ nhạc, đọc cho nhau nghe những bài thơ cũ, hoặc những bài thơ mới làm. Tôi vẫn còn nhớ anh Dương Tử có trí nhớ rất tốt đọc thuộc lòng cho chúng tôi nghe 500 câu lục bát anh viết nhẩm trong trí sau 3 tháng tập trung tại trại Long Giao. Tôi cũng có đọc cho anh em nghe bài thơ "Giã Từ Monterey", một kỷ niệm thời tôi du học tại thành phố Monterey, Bắc Cali, năm 1974. Bài thơ nói lên mối tình ngắn ngủi giữa tôi và một cô gái tóc vàng mắt xanh, tôi mượn bối cảnh tình yêu trai gái để ngầm nói lên sự quan hệ bang giao giữa Việt Nam và Hoa Kỳ vào những năm cuộc chiến sắp chấm dứt. Ông Vũ Đức Nghiêm là người đã cảm nhận cái ý thơ của tác giả và tỏ ra tâm đắc bài thơ này. Tôi có thể nói lên được điều này, vì lẽ hễ mỗi lần gặp tôi là ông nhắc "Monterey" kèm theo nụ cười thông cảm và rất thân thiện; tôi đọc ở ông nét đôn hậu, dịu dàng rất dễ mến.

Thật tình từ khi ông phổ nhạc bài thơ "Mưa Buồn Long Giao" của Hà Thượng Nhân tôi mới biết ông là nhạc sĩ. Tôi rất thích nghe nhạc, nhưng ít quan tâm đến tác giả hay ca sĩ. Khi người nhạc sĩ ghép nhạc vào thơ để sáng tác thành ca khúc hay khi dịch giả chuyển ngữ một bài thơ, họ thường cảm nhận được ý thơ và tâm đắc bài thơ mình chọn, và vô hình trung họ đã trở thành tác giả thứ hai của bài thơ đó. Hay nói cách khác hồn thơ và khí thơ đã đồng loạt xâm nhập vào tâm não của người nhạc sĩ và dịch giả để tạo nên sự đồng cảm giữa họ với tác giả bài thơ. Cho nên khi nghe Vũ Đức Nghiêm hát bài "Mưa Buồn Long Giao" thơ Hà Thượng Nhân do ông phổ nhạc, chúng tôi cứ nghĩ là chính ông đã sáng tác toàn bộ bản nhạc đó. Ông say sưa trút những nỗi nhớ nhung, cô đơn, vất vả nhọc nhằn trong giai điệu, cung đàn để quên đi nỗi nhục tù đầy, coi cuộc sống phù sinh như giấc mộng Nam Kha, ông cất cao giọng hát:

*Trời có điều chi buồn
Mà trời mưa mãi thế!
Cây cỏ có chi buồn
Mà cỏ cây đẫm lệ
Gởi làm sao nỗi nhớ
Trao làm sao niềm thương
Nhớ thương như trời đất
Trời đất cũng vô thường*

*Ngày xưa khắp Năm Châu
Bước chân coi nhỏ hẹp
Bây giờ giữa Long Giao
Ngồi nghe mưa sùi sụt
Cuộc đời như chiêm bao !*

Sau 3 tháng ở Long Giao, chúng tôi được chuyển về Trại Tam Hiệp vào ngày 15 tháng 9 năm 1975. Ở đây đời sống người tù bắt đầu trở nên khắc nghiệt hơn, trời đất như thu hẹp lại trong vòng rào kẽm gai nóng bỏng. Để quên đi những giây phút căng thẳng vì nhớ nhà và vô vọng, chúng tôi an ủi nhau bằng những buổi họp mặt văn nghệ lén lút dưới hình thức uống trà, ngồi đọc thơ, hát nhạc "vàng" cho nhau nghe. Tôi nhớ có các anh Cung Trầm Tử, Lê Huy Linh Vũ, Thục Vũ, Tạ Ty, Vũ Đức Nghiêm, Dương Tử. Đặc biệt anh Dương Tử đọc cho chúng tôi nghe 500 câu lục bát anh mới làm trong thời gian ở Trại Tam Hiệp. Có thể nói những nhà văn, nhà thơ lớn của chúng ta có mặt ở đây phải phục tài thơ và trí nhớ phi thường của anh Dương Tử, anh đọc thơ như chiếu một đoạn phim, ai thích xem lại đoạn nào anh quay trở lại đoạn đó; anh mô tả hoạt cảnh người tù cải tạo từ ngày trình diện, vợ con đến thăm, sinh hoạt lao động, không bỏ sót chi tiết nào. Tôi nghĩ sau 10 năm tù anh sẽ có trong đầu mấy chục ngàn câu lục bát !

Nói đến thơ, ta nghĩ ngay đến nhạc. Thơ với nhạc như hình với bóng. Nhà thơ Thục Vũ cũng là nhạc sĩ, thời gian ở Tam Hiệp anh đã cùng nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm viết ca khúc "Anh Ở Đây, Bạn Bè Anh Cũng Ở Đây". Các anh đã hát cho chúng tôi nghe nỗi niềm tâm sự của các anh mà cũng là của chúng tôi, của tất cả người tù cải tạo Trại Tam Hiệp. Trại nằm không xa đường rầy xe lửa, tiếng còi tàu như xé nát tâm can người tù, tiếng chuyển động của thân tàu kêu xình xịch nặng nề trên con đường sắt là những âm thanh nhức nhối mỡ đường cho những dòng nhạc, những lời ca áo nảo, ray rút của người tù không bản án đang mơ một chuyến tàu sẽ đưa anh về chốn cũ với người thân yêu. Ta hãy nghe tâm sự Vũ Đức Nghiêm và Thục Vũ trong bài "Anh Ở Đây, Bạn Bè Anh Cũng Ở Đây":

*Anh ở đây, bạn bè anh cũng ở đây
Áo rách xác xơ vai gầy,
Cùng chung kiếp sống lưu đày
Anh ở đây, bạn bè anh cũng ở đây
Chiều chiều ra trông đàn én
Kiếm mồi thấp thoáng bay qua
Toa liền toa, tàu đi trong ánh hoàng hôn
Tiếp nối những dư âm buồn ,
Thành thơ ray rút tâm hồn.
Anh ở đây, bạn bè anh cũng ở đây
Ngày ngày bên trong rào sắt
Giữa lòng núi cũ sông xưa
Nhớ thương vui đây
Hẹn hò với chân mây.*

Đến đây tôi xin phép mở một dấu ngoặc để nói đôi lời về thi nhạc sĩ Thục Vũ, tên thật là Nguyễn Văn Sâm, cấp bậc Trung Tá, Trưởng Khối CTCT Trường Bộ Binh Thủ Đức vào giờ phút chót của cuộc chiến. Lúc bấy giờ tôi là Trưởng Khối Huấn Luyện của trường. Thục Vũ mất tại trại tù Sơn La, Bắc Việt, ngày 16 tháng 11 năm 1976. Người yêu và cũng là người vợ của ông hiện nay ở Dalat. Chắc quý vị không xa lạ gì với cái tên Lê Khánh, tức Dương Lê Khánh, sinh năm 1944, người phụ nữ cứ tưởng mình xấu nên đã viết thi tập "Em Là Gái Trời Bất Xấu" do nhà xuất bản Khai Trí ấn hành năm 1964, và 4 tập thơ khác trước năm 1975. Lê Khánh có tham gia CHTY9-2003 sẽ in xong vào cuối tháng 11 năm nay.

Trở lại với nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm. Ông là một người tù bất khuất; ông không thêm viết nhạc ca tụng Bác và Đảng. Ông chỉ viết nhạc nói lên tâm trạng đích thực của một người tù tuyệt vọng, chỉ còn bám víu lấy tình cảm gia đình, vợ con, bạn hữu, và những kỷ niệm xa xưa... để

sống trong niềm ước mơ một ngày về gặp lại tất cả những người thân yêu. Dù đời sống ngục tù thiếu thốn, cực khổ, ông vẫn ung dung bình thản với một tâm hồn rất nghệ sĩ, lãng mạn nhưng không ảo tưởng với những tham vọng hão huyền. Người ta không thấy ông sôi sục trong hận thù, quằn quại trong đau khổ. Ông biểu hiện một phong thái hết sức nghệ sĩ, hết sức quân tử. Ông quan niệm nghệ thuật vĩnh cửu không cần mang tính hận thù, không cần cổ võ hận thù, đồng thời người nghệ sĩ chân chính không bao giờ bẻ cong ngòi bút của mình. Vũ Đức Nghiêm đích thực là một nghệ sĩ, ông muốn thoát ra khỏi những hệ lụy của cuộc đời, dù sống ở dưới chế độ cũ hay chế độ mới. Ông không kêu gào xin xỏ một ân huệ nào dù ở vào một hoàn cảnh nào, ông chỉ thềm một cuộc sống êm đềm với những ước mơ bình thường. Ta hãy nghe ông qua bài hát "Giã Sứ Mai Ta Về", phổ thơ Nguyễn Xuân Thiệp:

*Giã sứ mai đây ta về lại trên đường
Gặp tuổi thơ ta cười ròn tang trong nắng
Đuổi bắt trái sao khô bay tròn khi gió vang
Giã sứ mai đây ta về trên con phố cũ
Ai thấp cho ta những ngọn đèn trong sương ?
Có đôi mắt nào nhìn ta qua khung cửa kính...
Ôi, giã sứ mai đây ta về lại bên đời
Dấu chẳng còn ai biết đến ta
Chẳng còn ai đợi cửa
Thì trọn kiếp, ta xin làm người nghệ sĩ rong chơi
Đi đọc thơ ta giữa những vùng bụi đời.*

Nhạc Vũ Đức Nghiêm là những khúc tình ca, nguồn cảm hứng và chất xúc tác mạnh nhất đối với anh vẫn là người vợ hiền yêu dấu. Trong tù ông nhắn gửi về người vợ tằm cám của mình qua bài "Đóa Hồng Cho Người Yêu Dấu" sau đây:

*Xin cho tôi hôn mái tóc điểm sương
Xin cho tôi hôn vầng trán ưu phiền
Xin cho tôi hôn đôi mắt héo hon
Năm tháng mỗi mòn chờ người xa vắng
Cho tôi nâng niu bàn tay chai sần
Thay chồng nuôi con một đời vất vả
Cho tôi dâng em một đóa hoa hồng
Đóa hoa tuyệt vời trong đáy lòng tôi.*

Ngày 22 tháng 6 năm nay, chúng tôi được gặp lại nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm trong buổi ra mắt thi tập "Tình Đầu" của ca sĩ Thanh Lan tại nhà hàng Green Bambou ở Milpitas. Thanh Lan đã bắt đầu chương trình văn nghệ với bài "Gọi Người Yêu Dấu", tình khúc đầu tay của ông viết cho người bạn đời yêu dấu cách đây 40 năm, và Thanh Lan hát lại bài ca cô đã hát 40 năm xưa trước sự hiện diện của Vũ Đức Nghiêm. Thật là một kỷ niệm đẹp khó quên trong đời nghệ sĩ của ông.

Kính thưa quý vị,

Chúng tôi đã nói về một nhạc sĩ Vũ Đức Nghiêm với những dòng nhạc và phong cách nghệ sĩ của ông ở trong tù. Về phần giới thiệu CD nhạc "Dâng Tình" ra mắt hôm nay, chúng tôi xin dành lại cho những ca sĩ và ban nhạc trình diễn. Ước mong khi quý vị ra về sẽ mang theo CD nhạc Vũ Đức Nghiêm để có chút kỷ niệm với người nghệ sĩ, cũng là người bạn tù quý mến của chúng ta.

Xin cảm ơn quý vị đã lắng nghe. Trân trọng kính chào quý vị.

Như Hoa Lê Quang Sinh - Hội Trưởng Hội Thơ Tài Tử VNHN